

ارزیابی بیانیه

از منظر

اقتصاد

مقاومتی

لوزان

۱۱۱۱۱۱۱۱

ارزیابی بیانیه لوزان

از منظر اقتصاد
مقاومتی

ارزبابی بیانیه لوزان؛ از منظر اقتصاد مقاومتی

کاری از: مرکز مطالعات راهبردی تربیت اسلامی

تهیه و تنظیم: کانون تربیت و اقتصاد

حجت الله عبدالملکی

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: اردیبهشت ۱۳۹۴

طراحی جلد و صفحه آرایی: سیدمصطفی شفیعی

آدرس: تهران، تهرانپارس، تقاطع بزرگراه شهید باقری و

رسالت، خیابان شهید صادقی ۱۱۳، پلاک ۱۱۲

تلفن: ۷۷۷۳۱۰۱۹

تارنما: <http://jahadeghtesadi.com> و <http://tarbiateslami.com>

پست الکترونیکی: research@tarbiateslami.com

حق چاپ برای مرکز محفوظ است.

پیشگفتار

مرکز مطالعات راهبردی تربیت اسلامی به عنوان یک نهاد تربیتی پیشرو، پیش برنده و الگو، بخشی از اتاق فکر تربیت اسلامی کشور است که با رویکرد تولید اندیشه و الگوسازی و با اولویت شجره طیبه صالحین فعالیت می کند و بر آن است تا با جذب افراد متعهد (مؤمن جهادی) و متخصص (دانشگاهی و حوزوی) و توانمندسازی و به کارگیری مؤثر ایشان در حوزه های مختلف تربیت اسلامی و ایجاد منظومه ای متشکل از مجموعه های متنوع آموزشی، پژوهشی و الگوسازی، نقش بسزایی را در تحقق آرمان های بلند انقلاب اسلامی ایفا نموده و به بازوی فکری نظام مقدس جمهوری اسلامی در حوزه تربیت نیروی تراز انقلاب اسلامی تبدیل گردد.

پژوهش پیش رو تلاشی است در راستای تحقق اهداف این مرکز، که با همکاری پژوهشگران و صاحب نظران و در راستای نقشه علمی مرکز آماده و تولید شده است، از این رو مدیریت پژوهش و نشر نیز می کوشد تا با پشتیبانی و حمایت از پژوهشگران و فعالان حیطة های مرتبط در مسیر رفع نیازهای پژوهشی و کاربردی انقلابی اسلامی گام بردارد.

مدیریت پژوهش و نشر

مرکز مطالعات راهبردی تربیت اسلامی

فهرست

- ۱- مقدمه..... ۹
- ۲- طرح چند سؤال..... ۱۱
- ۳- ارزیابی اجمالی دستاوردهای لوزان..... ۱۳
- ۱-۳- ارزیابی خروجی مذاکرات..... ۱۳
- ۱-۱-۳- معنای تفاهم‌نامه چیست؟..... ۱۴
- ۲-۱-۳- خروجی‌های موردتفاهم..... ۱۴
- ۲-۳- تحریم‌های هسته‌ای..... ۱۵
- ۱-۲-۳- تحریم‌های کنگره..... ۱۵
- ۲-۲-۳- تحریم‌های ریاست جمهوری آمریکا..... ۱۶
- ۳-۲-۳- مسئله تحریم‌های چندبعدی..... ۱۶
- ۴-۲-۳- چگونگی لغو تحریم‌ها..... ۱۷
- ۵-۲-۳- ذخایر اورانیوم..... ۱۹
- ۳-۳- جمع‌بندی دستاوردها..... ۱۹
- ۱-۳-۳- ارزیابی دستاوردهای مثبت..... ۲۰
- ۲-۳-۳- ارزیابی نتایج منفی..... ۲۲
- ۳-۳-۳- جمع‌بندی از دستاوردهای مثبت و منفی..... ۲۳
- ۴- آیا توافق ضروری است؟ (ارزیابی نتایج توافق یا عدم توافق بر اقتصاد ایران)..... ۲۵
- ۱-۴- نتایج سناریوی اول؛ برداشته شدن همه تحریم‌ها بدون دادن امتیاز..... ۲۷
- ۵- اقتصاد مقاومتی؛ راه درمان..... ۲۹
- ۶- جمع‌بندی نهایی و نتیجه‌گیری..... ۳۳
- ۷- پاسخ به چند پرسش..... ۳۷
- ۱-۷- نیاز طرف آمریکایی به توافق..... ۳۷
- ۲-۷- بهترین نتیجه؟..... ۳۸
- ۳-۷- شکست ساختار تحریم‌ها، دستاوردی برای مذاکرات..... ۳۹
- ۴-۷- علل تحریم‌های نفتی و تحریم بانک مرکزی..... ۴۱
- ۵-۷- مشارکت در آب‌سنگین اراک، کنسرسیومی هسته‌ای؟!..... ۴۱
- ۶-۷- نسبت شعار سال ۹۴ و مسائل اساسی کشور..... ۴۲

پیوست‌ها	۴۵
پیوست ۱: لیست و علل تحریم‌های کنگره آمریکا	۴۵
پیوست ۲: لیست و علل تحریم‌های رییس‌جمهور آمریکا	۴۶
پیوست ۳: هسته‌های زندگی	۴۷
غنی‌سازی بالای ۲۰ درصد	۴۷
۱. هواافضا	۴۷
۲. حوزه نظامی و امنیتی	۴۷
۳. حوزه باستان‌شناسی	۴۸
غنی‌سازی ۵ تا ۲۰ درصد	۴۹
۱. حوزه کاربردهای صنعتی	۴۹
۲. حوزه کاربردهای پزشکی	۵۰
۳. حوزه صنایع غذایی و کشاورزی	۵۲
غنی‌سازی تا ۵ درصد	۵۴
۱. حوزه تأمین انرژی الکتریسیته	۵۴
۲. حوزه محیط‌زیست - هسته‌های سبز	۵۴
۳. کاربرد انرژی اتمی در بخش دامپزشکی و دام‌پروری	۵۵
۴. کاربرد انرژی اتمی در مدیریت منابع آب	۵۵
مرکز غنی‌سازی فردو	۵۵
آب سنگین اراک	۵۶

۱- مقدمه

سرآغاز سخن باید از تلاش‌های گروه مذاکره‌کننده تقدیر و تشکر شود. انجام جلسات و نشست‌های طولانی که گاه حتی به ۹ ساعت هم رسیده است، به قول آقای عراقچی خود ثبت یک رکورد در مذاکرات است. تشکر از گروه مذاکره‌کننده، فارغ از نگاه به دستاوردهای توافق از آن جهت است که گروه ایرانی نهایت تلاش خود را به کار بست تا توافقی مناسب و ایده‌آل به دست آورد. حال حتی اگر به توافق مدنظر نرسیده باشند، می‌توان گفت تاکنون در برابر طرف غربی مقاومت کرده‌اند که شایسته تشکر هستند. ضمن آنکه هنوز سه ماه دیگر تا رسیدن به توافق جامع فرصت باقی است. امیدواریم گروه ایرانی در این فرصت باقی‌مانده بتواند کارهای بهتری را به انجام برساند.

مرکز مطالعات راهبردی
تربیت اساتذ

مرکز مطالعات راهبردی
تردیت اسلا

۲- طرح چند سؤال

در مواجهه نخست با بیانیه لوزان ممکن است سؤالات مختلفی در ذهن شکل بگیرد. سؤالاتی که برآمده از میزان دغدغه‌مندی هر فرد در صیانت از منافع ملی و دینی است. تلاش کرده‌ایم تا در این مختصر تعدادی از این سؤالات را پاسخ دهیم:

- آیا بیانیه لوزان نتایج مثبتی در بر داشته است؟
- دستاوردهای مثبت این بیانیه چه مواردی است و دستاوردهای منفی آن کدام است؟
- آیا این توافق، بهترین توافقی بود که می‌توانست انجام شود؟ (لفظ توافقی که اینجا استفاده می‌شود را تسامحا بپذیرید.)
- اثرات اقتصادی که این مذاکرات داشته است و در ادامه می‌تواند داشته باشد، کدام است؟

برای ارزیابی دستاوردهای مذاکرات لازم است ابتدا خروجی مذاکرات بررسی شود. در واقع دستاوردهای مذاکرات در خروجی آن متجلی شده است. اختلافات در مورد خروجی مذاکرات بسیار است. اولین نکته این است که خروجی این مذاکرات بیانیه بوده است یا توافقنامه؟ فارغ از این بحث، آیا موارد و نکات دیگری ممکن است در توافق‌های طرفین مطرح بوده باشد که هیچ‌کدام از طرفین بدان اشاره‌ای نکرده باشند؟ گروه ایرانی معتقد است که خروجی مذاکرات یک بیانیه بوده است که هیچ‌گونه جنبه حقوقی و الزام‌آور ندارد درحالی که بسیاری از کارشناسان و صاحب‌نظران خارجی و حتی داخلی معتقدند که سبک و سیاق نگارش این متن به گونه‌ای است که آن را چیزی شبیه توافقنامه نشان می‌دهد که طرفین را ملزم به اجرای مفاد آن می‌نماید. به اعتقاد این تحلیلگران این بیانیه یک نوع توافقنامه‌ای است که اسم آن توافقنامه نیست؛ اما تمام خصوصیات توافقنامه بر آن بار می‌شود. تأکید ما نیز بر این است

| ۱۲ | ارزیابی بیانیه لوزان؛ از منظر اقتصاد مقاومتی |

که بگوییم این بیانیه است و گروه مذاکره‌کننده ما نیز باید همواره بر همین نکته تأکید نماید که هیچ‌گاه این الزام حقوقی را نپذیرند.

مرکز مطالعات راهبردی
تریدیت استرا

۳- ارزیابی اجمالی دستاوردهای لوزان

۳-۱- ارزیابی خروجی مذاکرات

خروجی مذاکرات را نه می‌توان صرفاً آن دو صفحه‌ای که طرف ایرانی منتشر کرد دانست و نه صرفاً گزاره‌برگ (فکت‌شیت) یا صحبت‌هایی که مقامات غربی بیان کردند. خروجی این مذاکرات دودسته اظهارنظر بوده است. نظراتی که طرف ایرانی ابراز کرده‌اند و نظراتی که طرف غربی ابراز داشته‌اند. در این مختصر ما به دنبال آن هستیم تا این نظرات را تحلیل کنیم.

منابع در دسترس جهت تحلیل نظرات گروه مذاکره‌کننده ایرانی شامل موارد زیر است:

- سند خلاصه راه‌حل‌های تفاهم شده که وزارت خارجه ایران قبل از خواندن بیانیه منتشر کرد.

- بیانیه‌ای که آقای دکتر ظریف قرائت کردند.

- صحبت‌هایی که بعداً آقای دکتر ظریف بیان داشتند.

منابعی که برای تحلیل نظرات طرف غربی در اختیار داریم موارد زیر است:

- صحبت‌های خانم موگرینی که مسئول سیاست خارجی کشورهای اروپایی است.

- گزاره برگی (فکت‌شیتی) که وزارت خارجه آمریکا منتشر کرد. اگرچه بعداً عنوان فکت‌شیت را از آن برداشتند و آن را تحت

عنوان «راه‌حل‌های تفاهم شده» با مقداری تغییرات منتشر کردند.

- سخنان جان کری، اوباما و بعضی مقامات دیگر از جمله وزیر خارجه آلمان.

۳-۱-۱- معنای تفاهم‌نامه چیست؟

از مقایسه مجموع اظهارنظرهای طرف ایرانی و غربی به این نتیجه می‌رسیم که وجوه مشترکی بین هر دودسته از دیدگاه‌ها وجود دارد که هر دو گروه بر آن اشتراک نظر دارند. در واقع دستاورد این مذاکرات را می‌توان این وجوه مشترک یا اظهارنظرهای موردقبول هر دو طرف دانست. طرف ایرانی می‌گوید که ما نه برای توافق بلکه به قصد تفاهم رفته بودیم. تفاهم نیز یعنی در کلیات به یک نتیجه مشخص برسیم. به این ترتیب تفاهم یعنی مواردی که هر دو طرف آن را قبول داشته باشند و در آن‌ها اختلافی نداشته باشند. در غیر این صورت دیگر تفاهم نیست بلکه اختلاف است. پس تنها نکاتی که بین طرفین مشترک است، دستاورد یا تفاهم محسوب می‌شوند.

۳-۱-۲- خروجی‌های مورد تفاهم

خروجی مورد تفاهم این مذاکرات که هر دو طرف مذاکره بر آن اذعان و اشتراک نظر دارند را می‌توان در ۶ مورد خلاصه کرد:

- ۱- در تأسیسات فردو غنی‌سازی انجام نشود؛
- ۲- تأسیسات اراک به نحوی بازسازی شود که تولید پلوتونیوم آن پایین بیاید؛
- ۳- تنها در تأسیسات نطنز غنی‌سازی شود و ایران حدود ۵ هزار سانتریفیوژ داشته باشد؛
- ۴- درباره نظارت‌های آژانس، پروتکل الحاقی اجرا شود؛
- ۵- تحریم‌ها حداقل تعلیق خواهد شد که البته روی این گزینه اختلاف نظر وجود دارد؛ ولی اجمالاً اینکه در یک مقطعی تحریم‌های هسته‌ای برداشته شود که مورد توافق طرفین است.
- ۶- مورد آخر تنها در گزاره برگ (فکت‌شیت) طرف آمریکایی مطرح شده است و در مطالب طرف ایرانی نیامده است. آمریکایی‌ها نوشته‌اند که ایران تنها می‌تواند ۳٫۵ تا ۵ درصد غنی‌سازی داشته باشد و ذخیره مواد خود را نیز باید به مقدار ۳۰۰ کیلو برساند. مازاد بر این مقدار را یا باید اکسید کند و یا به خارج از کشور بفرستد. این

مطلب در بیانیه طرف ایرانی نیامده است اما بعداً آقای ظریف در برنامه «نگاه یک» در جواب سؤالی آن را تأیید کردند.

۳-۲- تحریم‌های هسته‌ای

اکنون قصد داریم موضوع تحریم‌های هسته‌ای را مورد کنکاش و بررسی قرار دهیم. تحریم‌هایی که به بهانه هسته‌ای علیه ایران وضع شده، مجموعاً به سه دسته تقسیم می‌شوند:

- تحریم شورای امنیت؛
- تحریم‌های اتحادیه اروپا؛
- تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا که خود دو دسته‌اند: تحریم‌های کنگره و تحریم‌هایی که رئیس‌جمهور آمریکا بر اساس اختیارات خودش اعمال کرده است.

۳-۲-۱- تحریم‌های کنگره

مجموع تحریم‌های کنگره ده مورد است. تحریم‌های وضع شده علیه ما، چندبُعدی و چندوجهی هستند. تحریم‌های سال ۱۹۹۲، ۲۰۰۰ و ۲۰۱۱ را می‌توانیم به‌گونه‌ای تحریم‌های هسته‌ای بدانیم. البته به گفته آمریکایی‌ها این تحریم‌ها جنبه موشکی نیز دارند. تحریم‌های سال ۹۲ و ۲۰۰۰ تحریم‌های قدیمی هستند و تحریم‌های بسیار سنگینی نیستند. تحریم‌های سال ۲۰۱۱ به نسبت تحریم‌های سال ۹۲ و ۲۰۰۰ سنگین‌تر هستند. به‌طورکلی تحریم‌های کنگره به نسبت تحریم‌های دیگر مانند قانون سیسادا^۱ و... که در واقع ما را زمین‌گیر کرده‌اند، چندان قابل توجه نیستند؛ نه اینکه بی‌اهمیت هستند ولی مقیاس تأثیرگذاری آن‌ها نسبت به دیگر تحریم‌ها بسیار کمتر است. تحریم‌هایی مانند قانون سیسادا که قانون تحریم‌های جامع علیه ایران است، بحث عدم اشاعه، فناوری موشکی، مسائل هسته‌ای، حمایت از تروریسم، نقض حقوق بشر و ... را به‌عنوان علت‌های تحریم ذکر کرده است.

۳-۲-۲- تحریم‌های ریاست جمهوری آمریکا

دسته دوم از تحریم‌های اعمال شده، تحریم‌های رئیس‌جمهور آمریکاست. از میان ۱۸ مورد از این نوع تحریم‌ها، صرفاً دو مورد مربوط به «عدم اشاعه» است. ضمن اینکه موضوع عدم اشاعه نیز بخشی از آن بحث موشکی ما را شامل می‌شود.

۳-۲-۳- مسئله تحریم‌های چندبُعدی

اکنون این سؤال مطرح می‌شود که تکلیف بقیه تحریم‌هایی که صرفاً یکی از علل آن، جنبه هسته‌ای است چه می‌شود؟ در صحبت‌های طرفین هیچ اشاره‌ای به این مسئله نشده است. طرف ایرانی معتقد است که این‌گونه تحریم‌ها برداشته خواهد شد؛ یعنی به‌طور مثال، قانون «سیسادا» که بخشی از آن هسته‌ای است، هسته‌ای به حساب آمده است. بسیاری از تحریم‌های بانکی و نفتی ما در زمره تحریم‌های صرفاً هسته‌ای نیستند و تحریم‌های چندبُعدی محسوب می‌شوند. طرف غربی در صحبت‌هایی که کمتر منتشر شده‌اند ادعا کرده‌اند که صرفاً در مورد تحریم‌هایی که تک‌بُعدی هستند مذاکره می‌کنیم.

از طرفی وقتی ساختار تحریم‌هایی که چندبُعدی هستند بررسی شوند، از جنبه حقوق بین‌الملل نمی‌توان تفکیک قائل شد که این تحریم‌ها، کدام بندهایش هسته‌ای است؛ مثلاً گفته است این قانون تحریم به علت بحث‌های موشکی، حمایت از تروریسم و غیره وضع می‌شود. حال نمی‌توان گفت که موارد یک، دو، سه و چهار کدام یک هسته‌ای است که به جهت قضیه هسته‌ای باید برداشته شوند؛ مثلاً درباره رفع تحریم‌های بانکی باید دانست که بسیاری از تحریم‌های بانکی ایران هسته‌ای نیستند. علت تحریم بانک‌های اصلی ملت و صادرات و ... چیست؟ در سند تحریم، تأمین مالی فعالیت‌های هسته‌ای و موشکی به‌عنوان دلایل تحریم ذکر شده است؛ بنابراین اگر موارد هسته‌ای نیز کنار گذاشته شود، مباحث موشکی و دیگر دلایل همچنان به قوت خود باقی است. یا مثلاً علت اصلی تحریم بانک مرکزی ایران که جزء تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا آمده

است، پول شویی است. چرا پول شویی؟ به این دلیل که بانک مرکزی تحریم‌ها را دور می‌زده است؛ یعنی وقتی وقتی بانک‌های تجاری ایران تحریم شده‌اند، بانک مرکزی به جای بانک‌های تجاری دیگر، به مبادلات مالی پرداخته‌است. برخی معتقدند اگر آن بانک‌ها از تحریم دریابند، از این طریق، بانک مرکزی هم از تحریم خارج می‌شود؛ اما از این نکته غافل هستند که تحریم بانک‌های تجاری، صرفاً به دلیل مسائل هسته‌ای نبوده است که با رفع تحریم‌های هسته‌ای مشکل آن‌ها نیز برطرف شود. مثلاً یکی از علت‌های اصلی تحریم بانک سینا این است که سهامدار اصلی آن، یکی از نهادهای انقلابی است که مشکوک به حمایت از تروریسم و انجام عملیات‌های موشکی است؛ بنابراین اگر تمام مسئله هسته‌ای نیز حل شود بازهم به بانک سینا هیچ ارتباطی پیدا نمی‌کند؛ یعنی شرایط این تحریم‌ها بسیار درهم‌تنیده و پیچیده است و در نهایت برای خود ما نیز سؤال خواهد بود که کدام تحریم‌ها صرفاً هسته‌ای است؟! در هر صورت اگر مبنا حقوق بین‌الملل باشد، تحریم‌هایی که صرفاً هسته‌ای است، تحریم‌های ناچیزی هستند و به نظر می‌رسد حتی اهمیت اینکه ایران فردو را هم تعلیق کند ندارد.

۳-۲-۴- چگونگی لغو تحریم‌ها

طرف ایرانی معتقد است که همه تحریم‌های آمریکا، اروپا و شورای امنیت در اولین روز اجرای توافقنامه برداشته خواهد شد. در بحث اجرای پروتکل، طرف ایرانی اجرای داوطلبانه آن را تا زمان تصویب مجلس به عهده گرفته است. در بحث حداکثر مدت محدود نیز طرف ایرانی مدت ده سال را مدنظر دارد. طرف ایرانی همچنین درباره همکاری‌های بین‌المللی ادعا دارند که دانشمندان ما بر اساس این توافق با دانشمندان دنیا در حوزه علمی و فناوری در ارتباط خواهند بود؛ اما غربی‌ها در این مورد سکوت کرده‌اند و صرفاً مشارکت در آب‌سنگین اراک را پذیرفته‌اند. آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها درباره رفع تحریم‌ها معتقدند به صورت تدریجی و با راستی‌آزمایی آژانس تعلیق انجام می‌شود. رفع

تحریم‌های شورای امنیت را نیز منوط به اجرای (PMD)^۱ می‌دانند. PMD به معنای ابعاد نظامی احتمالی برنامه هسته‌ای است. بر طبق این قانون آژانس انرژی اتمی بر تمام فعالیت‌ها و اقدامات ایران در حوزه غنی‌سازی و هسته‌ای نظارت ویژه خواهد داشت. اگر در پایان نظارت‌های آژانس، تأیید شود که فعالیت‌های هسته‌ای ایران ابعاد احتمالی نظامی نخواهد داشت، قطعنامه‌ای صادر خواهد شد که قطعنامه‌های قبلی شورای امنیت را کأن لم یکن محسوب خواهد کرد. لازم به ذکر است که در این قطعنامه جدید نیز محدودیت‌هایی برای فعالیت‌های ایران در نظر گرفته خواهد شد که طرفین بر سر این محدودیت‌ها اختلاف نظر دارند. طرف ایرانی معتقد است این محدودیت‌ها صرفاً همان محدودیت‌های پروتکل الحاقی خواهد بود؛ اما طرف غربی و به‌خصوص آمریکا معتقد است که این محدودیت‌های مشخصاً در حوزه سلاح‌های نامتعارف و موشک‌های بالستیک خواهد بود. حال اگر محدودیت‌ها آن‌چنان‌که غربی‌ها مدعی هستند باشد، ایران از چاله هسته‌ای بیرون آمده و در چاه موشکی خواهد افتاد؛ یعنی قطعنامه موشکی دیگری در آنجا علیه ایران مطرح خواهد شد که خود گروه ایرانی نیز آن را پذیرفته است. در حقوق بین‌الملل، قطعنامه یا تحریم‌هایی که کشور هدف آن را بپذیرد یا نپذیرد اثرهای متفاوتی دارد. اگر چنین توافقنامه‌ای امضا شود، طرف ایرانی در آینده حق هیچ‌گونه اعتراضی را درباره تحریم‌های موشکی نخواهد داشت.

در مطالب قبیل گفته شد طرف غربی معتقد است تنها تحریم‌های هسته‌ای برداشته خواهد شد و تحریم‌های غیرهسته‌ای به حال خود باقی خواهد ماند. طرف ایرانی نیز ظاهراً این مسئله را پذیرفته است؛ ولی بعضی اوقات آقای رئیس‌جمهور یا برخی از مسئولان دیگر - نمی‌دانند، اشتباه می‌کنند یا تعمد دارند- در بحث برداشتن تحریم‌ها، قید هسته‌ای را برمی‌دارند و بیان می‌کنند که تحریم‌ها برداشته خواهد شد. عده‌ای نیز معتقدند که مقداری

1- Probably military dimensions

تدلیس^۱ در این گونه سخنان نهفته است. عده‌ای دیگر معتقدند از آنجاکه تمرکز ذهنی جامعه بر تحریم‌های هسته‌ای است، وقتی گفته می‌شود تحریم‌ها برداشته خواهد شد، منظور تحریم‌های هسته‌ای است.

۳-۲-۵- ذخایر اورانیوم

بر اساس بیانه‌ای که به توافق رسیده‌ایم، ایران ملزم است که ذخایر اورانیوم خود را تا ۳۰۰ کیلو کاهش دهد. اینکه چنین تصمیمی به مجوز مجلس شورای اسلامی نیاز دارد، مسئله‌ای است که طرف غربی با آن کاری نخواهد داشت. گروه مذاکره‌کننده تنها نماینده دولت نیست؛ بلکه نماینده کل حاکمیت بوده و هرگونه توافق آن‌ها با طرف غربی لازم‌الاجرا خواهد بود. درخصوص طول دوره محدودیت‌ها، غربی‌ها ۱۰، ۱۵، ۲۰ و حتی ۲۵ سال را بیان می‌کنند. آن‌ها همچنین معتقدند برخی محدودیت‌ها تا آخر خواهد ماند. درحالی‌که طرف ایرانی معتقد است محدودیت‌هایی که تا آخر خواهد ماند تنها محدودیت‌های پروتکل الحاقی خواهد بود.

۳-۳- جمع‌بندی دستاوردها

نتایج به‌دست‌آمده از مجموع نظرات طرف غربی و ایرانی دو جمع‌بندی مشخص را فرا روی ما قرار می‌دهد. نخست اینکه تعهدات طرف ایرانی همگی قطعی و لازم‌الاجرا خواهند بود؛ مثلاً موضوع ۵۰۰۰ سانتریفیوژ، غنی‌سازی محدود در نطنز، تغییر رآکتور اراک، اجرای پروتکل و... که تعهدات طرف ایرانی است همگی موردتوافق و اشتراک نظر طرفین و لازم‌الاجرا هستند؛ اما تعهدات طرف غربی، از یک طرف مبهم است و از طرف دیگر موردتوافق طرفین مذاکرات نیستند. آنچه را که طرف ایرانی به‌عنوان تعهدات طرف غربی در

۱- تدلیس یعنی نیرنگ زدن و فریب در عقد و از این عنوان در باب تجارت و نکاح سخن رفته است. ویکی فقه:

بیانیه خود مطرح کرده است، طرف غربی رد و حتی نقطه مقابل آن را مطرح می‌کند. این‌گونه است که تعهدات طرف غربی نه وضوح مشخصی دارد و نه اشتراک نظری بر روی آن شکل گرفته است.

۳-۳-۱- ارزیابی دستاوردهای مثبت

طرفداران بیانیه لوزان، ۵ دستاورد مهم را به‌عنوان دستاوردهای این بیانیه مطرح می‌کنند که به جهت آن، بیانیه لوزان را قابل‌ستایش، تبریک و جشن گرفتن می‌دانند:

- حق غنی‌سازی ایران به رسمیت شناخته شد؛
- غرب به صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران اذعان کرد؛
- فتوای مقام معظم رهبری راجع به منع سلاح‌های هسته‌ای پذیرفته شد؛

- تهدیدات نظامی از کشور برداشته شد؛
- اجمالا رفع تحریم‌های هسته‌ای پذیرفته شد.

این پنج مورد هیچ‌کدام دستاوردهای بیانیه لوزان نیست؛ بلکه برخی دستاورد تلاش‌ها و توافقاتی قبل است و برخی به‌طور کلی دستاورد نیستند، زیرا اصلاً محقق نشده‌اند؛ مثلاً در بحث حق غنی‌سازی، غربی‌ها در سال ۸۴ گفته بودند ۳۰۰۰ سانتریفیوژ داشته باشید، یعنی همان زمان حق غنی‌سازی را پذیرفته بودند. ضمن اینکه در توافق ژنو ۳ هم حق غنی‌سازی - به قول طرف ایرانی - پذیرفته شده بود. اگر پذیرفته‌اند - که آنجا پذیرفته‌اند - در این بیانیه چیز جدیدی را نپذیرفته‌اند.

در بحث اذعان به صلح‌آمیز بودن، اگر غربی‌ها مطمئن هستند که صلح‌آمیز است، چرا روی PMD و پروتکل الحاقی اصرار دارند؟ پروتکل الحاقی از آن جهت مهم است که اژانس بعد از نظارت دائم بر روی تمام فعالیت‌های هسته‌ای کشور، دو نکته را تأیید نماید؛

۱- ایران مواد اظهارنشده ندارد

۲- ایران فعالیت اظهارشده ممنوع ندارد.

تأیید این دو نکته توسط اژانس برای ژاپن ۳۰ سال به طول انجامید درحالی‌که PMD از آن‌هم سخت‌تر است. اگر طرف غربی

صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای را تأیید کرده است، چرا بر روی PMD تأکید می‌کنند؟ پس معلوم است که چنین حقی را در عمل قبول نکرده است. در مورد فتوای مقام معظم رهبری نیز قبلاً اواما در «مجمع عمومی سازمان ملل» در سخنرانی خود به فتوای رهبر انقلاب در مورد منع سلاح‌های هسته‌ای اشاره و تأکید داشته است و حتی از خود لفظ فتوا نیز استفاده کرده است. پس این موضوع نیز سخن جدیدی نیست.

در بحث تهدیدات نظامی بعد از بیانیه لوزن، آقای اواما دوباره تأکید کرد که همه گزینه‌ها از جمله بحث نظامی روی میز است. این که یک مدت محدود طرف غربی این موضوع را مطرح نکنند دلیل موجهی نیست که گفته شود تهدیدات نظامی رفع شده است. پس این را هم به‌عنوان دستاورد نمی‌توان حساب کرد. رفع تحریم‌های هسته‌ای نیز در ژنو ۳ اجمالاً پذیرفته شده بود. آنجا بیان شده بود که در توافق جامع، همه تحریم‌های هسته‌ای برداشته خواهد شد. هیچ‌کدام از این موارد متعلق به توافق لوزن نیست.

سه مورد دیگر را می‌توان جزو نتایج مثبت توافق لوزن نام برد:

- اذعان مقامات غربی به‌خصوص آمریکا به بی‌تأثیر بودن تحریم‌ها: اگرچه برخی مسئولان داخلی ایران از وضع تحریم‌های جدید علیه ایران در کنگره هراسان‌اند، آقای اواما به‌عنوان رئیس بزرگ‌ترین کشور تحریم‌کننده ایران اذعان کرد که تاکنون هر تلاش ممکن‌ی را برای تحریم و شکست ایران انجام داده‌اند و بیش از این، نتیجه‌ای به دست نیامده است. این اعتراف که حربه تحریم با مقاومت ملت ایران به نفس‌های آخر خود رسیده است، امر مبارک و میمونی است.

- تأکید مقامات ایرانی بر رفع یکجای تمام تحریم‌ها: مقامات ایرانی از بالاترین سطح تا گروه مذاکره‌کننده بر رفع یکجای تمام تحریم‌ها اتفاق نظر دارند.

- اثبات عدم قابل‌اعتماد بودن آمریکایی‌ها: مطلب سوم که خیلی مهم است، فلسفه مجوز رهبری برای مذاکره است. هدف

اصلی رهبری از مذاکره این بود که به مردم ایران و مردم دنیا ثابت شود که آمریکا قابل اعتماد نیست. اگر قبل از بیانیه لوزان بسیاری از دولتمردان در دل خود به شعار مرگ بر آمریکا معترض بودند، بعد از این بیانیه دیگر خود آن‌ها، آمریکایی‌ها را با وصف‌هایی مانند دروغگو و شیطان بزرگ مورد خطاب قرار می‌دهند. اگر تحلیل محتوا کنیم، گروه مذاکره‌کننده در شرایط کنونی از این سنخ سخنان استفاده می‌کند. آقای ظریف در برنامه «نگاه یک» بسیار ضدآمریکایی صحبت کرد. ایشان انسان مؤدبی است. وقتی یک آدم مؤدب توهین کند، یعنی خیلی به او فشار آمده است که او این‌گونه صحبت می‌کند؛ وقتی می‌گوید آقای کوین حرف نامربوط زده است، این بسیار حرف تندی است.

۳-۳-۲- ارزیابی نتایج منفی

- در فقه قضاوت قاعده‌ای وجود دارد که در سطح روابط بین‌الملل به اشد وجه استفاده می‌شود و آن هم قاعده «اقرار العقلاء علی أنفسهم جائز» است. در بیانیه لوزان گروه ایرانی علیه خود، اقرارهایی کرده است. این بیانیه را حتی اگر امضاء نکرده باشند، حداقل اقرار کرده‌اند؛ یعنی اینکه پذیرفته‌اند که فردو تعطیل شود، اراک محدود شود، غنی‌سازی در سطح محدود انجام شود، پروتکل الحاقی انجام شود، ده سال محدودیت اعمال شود. همه این‌ها را پذیرفته‌اند و طرف آمریکایی نیز تأیید کرده است؛ اما آن چیزهایی که گروه ایرانی به‌عنوان تعهدات گروه غربی مطرح می‌کند را طرف آمریکایی قبول نکرده است. پس دقیقاً چه اتفاقی می‌افتد؟ مثل آن است که دو نفر از هم شکایت می‌کنند؛ مثلاً کسی ده هزار تومان به کسی قرض داده است. او می‌گوید که من ده هزار تومان را پس داده‌ام. برای شکایت به دادگاه می‌روند. قرض گیرنده می‌گوید که البته من قبول دارم که او ده هزار تومان به من قرض داده است؛ ولی من پول را برگردانده‌ام. قاضی می‌گوید اینکه او ده هزار تومان به تو قرض داده است را هردو توافق دارید؛ پس تو ده هزار تومان را اول پرداخت کن. حالا تو دلیل قطعی داری که ده هزار تومان او را

پس داده‌ای؟ می‌گویند نه، می‌گویند پس حق اعتراض نداری. اگرچه ما در بیانیه لوزان چیزی را امضا نکرده‌ایم و تعهدی را به‌طور رسمی قبول نکرده‌ایم اما حرف‌هایی را آنجا مطرح کرده‌ایم که بعداً به‌عنوان سند علیه ما استفاده خواهد شد.

- نتیجه منفی دوم وابستگی هرچه بیشتر اقتصاد به مذاکرات است. خوشحالی ما از این جهت بود که در ده ماه اخیر، اخبار هسته‌ای بر روی بورس تأثیر منفی یا مثبت نداشت. در واقع مذاکرات در بورس اثری نداشت؛ اما اکنون بورس به‌سرعت بالا می‌رود. این یعنی اقتصاد بازهم بیشتر از گذشته به مذاکرات وابسته می‌شود. شاید به لحاظ اقتصادی، بیشترین لطمه‌ای که در جریان مذاکرات به ما وارد شد، این مورد بوده است.

۳-۳-۳- جمع‌بندی از دستاوردهای مثبت و منفی

جمع‌بندی به‌دست‌آمده از مجموع نتایج مثبت و منفی، در قالب پاسخ به چند سؤال طرح می‌شود:

- با توجه به نکات مثبت و منفی که در بالا به‌صورت مفصل بدان‌ها پرداختیم آیا باید جشن گرفت؟
- با عنایت به عواقب این بیانیه، آیا باید از گروه مذاکره‌کننده تشکر کرد؟

- آیا این بیانیه بهترین توافقی بود که می‌شد انجام شود؟

- آیا توافق حتماً لازم است؛ یعنی ما حتماً باید توافق کنیم؟

جواب سؤال اول، خیر است. چرا باید جشن بگیریم؟ به نظر می‌رسد ایران در مجموع ضرر کرده است. گروه ایرانی در این بیانیه تعهداتی را پذیرفته‌اند که شرایط را برای خود در چانه‌زنی‌های آینده بسیار بدتر کرده است، پس جشن گرفتن ندارد.

از گروه مذاکره‌کننده باید تشکر کرد؟ بله چون اصل را بر برائت می‌گذاریم. این گروه تلاش خودشان را کرده‌اند. ساعت‌ها با طرف غربی صحبت کرده‌اند، دیگر بهتر از این نتوانستند نتیجه بگیرند. یادمان باشد که دشمن بسیار خطرناک و مکار است. تمام حزب شیطان جمع شده و ما را به اینجا رسانده است.

در پاسخ سؤال سوم که آیا این بهترین توافقی بود که می‌توانست انجام بگیرد؟ باید گفت؛ شاید این بیانیه بهترین توافقی بود که می‌شد انجام داد.

در پاسخ به سؤال چهارم که آیا توافق حتماً لازم است؛ یعنی ما حتماً باید توافق کنیم؟ جمع‌بندی و پاسخ به این سؤال این است که حتی خیلی از مسئولین بلندپایه داخلی می‌گویند که خوب، این بهترین توافق ممکن بود. چرا در ذهن مسئولان این‌طور جاافتاده است که حتماً باید توافق صورت پذیرد؟ به نظر می‌رسد این‌گونه نیست که توافق حتماً لازم باشد که بحث بر سر این باشد که بهترین شکل آن چگونه است.

مرکز مطالعات راهبردی
تربیت اساتذگان

۴- آیا توافق ضروری است؟

(ارزیابی نتایج توافق یا عدم توافق بر اقتصاد ایران)

ممکن است ما بدون توافق به آن نتایجی که مدنظر داریم برسیم. برای اثبات اینکه توافق حتماً لازم نیست می‌توانیم نتایج توافق را بر اقتصاد ایران ارزیابی، یا نتایج عدم توافق بر اقتصاد داخلی را تشریح کنیم. بعد از آن نتایج حاصل از این دو را باهم مقایسه کرده و ببینیم که آیا توافق امری ضروری است یا خیر؟ برای ارزیابی اثرات توافق بر اوضاع داخلی، باید در وضع کنونی سه سناریو را تحلیل کنیم:

- بهترین سناریو این است که ما هیچ دستاوردی را از دست ندهیم. همه تحریم‌ها برداشته شود اعم از هسته‌ای و غیرهسته‌ای، تعلیق نیز انجام نشود. این سناریو خوش‌بینانه‌ترین حالت است.

- حالت واقع‌بینانه این است که بخشی از دستاوردها را هزینه کنیم تا در بلندمدت بخشی از تحریم‌ها برداشته شود. این سناریو تقریباً واقع‌بینانه است و گروه ایرانی نیز به‌طور کلی موافق این سناریو است.

- سناریوی سوم که بدبینانه است این‌گونه است که بخشی از دستاوردها را از دست می‌دهیم، تحریم‌ها نیز در عمل رفع نمی‌شود. اگرچه می‌توان گفت این سناریو بدبینانه است، با نگاهی دقیق و جامع به این نتیجه می‌رسیم که آن چنان هم بدبینانه نیست؛ زیرا طرف آمریکایی همه قطعات جورجین را به‌گونه‌ای کنار هم چیده است که نهایتاً دستاوردها تعلیق شوند و تحریم‌های مهم به حال خود بمانند. طرف غربی مدعی است ایران باید این کارها (مجموعه محدودیت‌ها) را انجام بدهد، بعد از اتمام و اعمال محدودیت‌ها اگر آژانس فعالیت‌ها را تأیید کند تازه به این نکته می‌پردازیم که صرفاً تحریم‌های هسته‌ای تعلیق شوند.

اینجا بحثی مطرح می‌شود که چرا بر روی جزئیات تحریم‌ها توافقی صورت نگرفته و صحبتی انجام نشده است؟ به نظر می‌رسد به‌طور کلی این‌گونه است که طرف آمریکایی، طرف ایرانی را متقاعد کرده است که برای اثبات حُسن نیت ایران، این محدودیت‌ها اعمال شود، بعد از این مرحله، دول غربی راستی آزمایی کنند که آیا ایران محدودیت‌ها را پذیرفته است یا خیر؟ بعد از این مرحله بر روی رفع تحریم‌ها مذاکره انجام می‌شود. طرف غربی قطعات جورچین را به‌گونه‌ای چیده است که تحریم‌ها حتی تعلیق هم نشود؛ زیرا آژانس بهانه‌گیری خواهد کرد. فردی که از طرف دولت در تلویزیون صحبت می‌کرد می‌گفت اگر ما با غرب قرارداد داشته باشیم، آژانس دیگر بهانه‌گیری نخواهد کرد. ممکن است آژانس بخواهد تأسیسات موشکی ایران را طبق پروتکل بازدید کند. طرف ایرانی می‌گوید دلایل خود را اقامه کن. آژانس بالطبع دلایلی را بیان می‌کند، طرف ایرانی دلایل را قبول نمی‌کند. بعد هیئتی می‌آید و اختلافات را حل و فصل می‌کند. درحالی‌که این‌گونه نیست؛ برای همین موضوع پارچین^۱، آژانس مستنداتی را ارائه کردند که ما باید پارچین را بازرسی کنیم. طرف ایرانی دلایل آن‌ها را خواست، دلایل و مستندات جعلی و غیرقابل‌پذیرش بود. طرف ایرانی بازرسی‌ها را نپذیرفت و آن‌ها نیز رفتند. بسیاری از قطعنامه‌هایی که علیه ایران صادر شد به دلیل این قضایا بود که آژانس درخواستی داشت، طرف ایرانی آن را موجه نمی‌دانست و نمی‌پذیرفت. به‌عنوان فرض ایران توافقنامه‌ای را با غرب امضا می‌کند. آژانس مانند قبل ادعا می‌کند که ما لپ‌تاپ دیگری پیدا کرده‌ایم، یا مثلاً آن لپ‌تاپی که پیدا کرده بودیم، یک هارد اکسترنال داشت، بر اساس محتوای درون این لپ‌تاپ ما باید بیت رهبری شما را هم حتی بازرسی کنیم. ایران قبول نمی‌کند، آژانس گزارش می‌نویسد و به شورای حکام می‌فرستد. به شورای امنیت می‌نویسد که ایران همکاری نمی‌کند، در نتیجه قطعنامه جدید صادر خواهد شد. واقعیت این حالت سوم است که اگرچه می‌گوییم بدبینانه است؛ ولی آن چنان نیز بدبینانه نیست.

۱- صنایع نظامی پارچین، منطقه‌ای در شرق شهر تهران است.

۴-۱- نتایج سناریوی اول؛ برداشته شدن همه تحریم‌ها بدون دادن امتیاز

حالت اول که به نظر، بهترین حالت است را بررسی می‌کنیم. ما معتقدیم که در شرایط فعلی با برداشتن تحریم‌ها مشکل اقتصاد ما برطرف نمی‌شود. فرض کنید تحریم‌های نفتی، بانکی و ... برداشته شود چه اتفاقی می‌افتد؟ مثلاً اول اینکه صادرات نفت خام ما زیاد می‌شود، دوم اینکه واردات کالای خارجی ما بیشتر می‌شود. یا ۱۴۰ تا ۱۵۰ میلیارد دلار مسدودی داریم که آزاد می‌شود. سوم اینکه شرکت‌های نفتی که ما را رها کرده‌اند، دوباره برمی‌گردند. چهارم اینکه قیمت زمین و مسکن قطعاً افزایش پیدا می‌کند. قضیه بیماری هلندی^۱ کاملاً در مورد اقتصاد ایران ثابت شده است. دلارهای نفتی که زیاد می‌شود، فرض کنید ما دلارها را استفاده می‌کنیم یا نمی‌کنیم. اگر استفاده کنیم قیمت زمین و مسکن افزایش می‌یابد؛ اگر نکنیم که اکنون نیز استفاده نمی‌کنیم؛ دیگر چرا برای توافق تلاش می‌کنیم؟ چهارم اینکه در مورد تورم اختلاف است که آیا بیشتر می‌شود یا خیر؟ چندان قابل پیش‌بینی نیست که با واردکردن حجم انبوه کالاهای وارداتی، قیمت آن کالاها کاهش پیدا کند. از طرف دیگر اگر قیمت زمین، مسکن و املاک بالا برود، اثرات اشاعه‌ای دارد. قیمت بقیه اجناس را نیز ممکن است بالا ببرد. درنهایت نمی‌توان پیش‌بینی کرد که تورم زیاد یا کم می‌شود؛ اما دو نکته را می‌توان به‌طور حتم در صورت رفع تحریم‌ها پیش‌بینی کرد؛ کاهش تولید ملی و وابستگی بیشتر کشور به واردات خارجی. هیچ انسان عاقلی این دو را دستاورد اقتصادی محسوب نخواهد کرد. ما با برداشتن تحریم‌ها مخالف نیستیم. برداشتن تحریم‌ها در یک شرایطی می‌تواند به نفع کشور باشد. اگر ما بستر، ساختار، فرهنگ و سخت‌افزار تولید ملی ما آماده شده باشد، رفع تحریم‌ها می‌تواند مثل یک دنده کمکی عمل کند؛ یعنی شما فرض کنید یک

۱- بیماری هلندی، بیماری اقتصادی است که از سرریز شدن درآمدهای نفتی به داخل اقتصاد کشور ایجاد خواهد و تورم و عقب‌ماندگی صنایع داخلی را در پی دارد.

ماشین دارید؛ ماشین سالم است و دنده کمکی هم روی ماشین کار می‌گذارید، بهتر کار خواهد کرد. اگر این ماشین را شما نداشتید، باید دنده کمکی را بغلتان بگیرید و با دنده کمکی راه بروید، باری بر دوش شماست. ما معتقدیم ساختار و بستر اقتصاد ما اکنون زمینه شکوفایی با رفع تحریم‌ها را ندارد.

مرکز مطالعات راهبردی
تربیت اسلا

۵- اقتصاد مقاومتی؛ راه درمان

تقویت تولید ملی در چارچوب اقتصاد مقاومتی اتفاق می‌افتد، این را از این جهت عرض می‌کنیم که در بچه‌های حزب‌اللهی به شدت دارد شبهه ایجاد می‌شود. از روزی که بیانیه لوزان صادر شده است، بسیاری از دوستانی که شاگردان من در حوزه اقتصاد مقاومتی بوده‌اند پیامک می‌فرستند که در این شرایط تکلیف اقتصاد مقاومتی چه می‌شود؟ نباید گمان کنیم که با برداشته شدن تحریم‌ها دیگر به اقتصاد مقاومتی نیاز نداریم. اگر اقتصاد مقاومتی اجرا شود خودبه‌خود، رفع تحریم‌ها برای ما مؤثر خواهد بود. در شرایط فعلی دو دسته دشمنی داریم: خصومت‌های داخلی و خصومت‌های خارجی. خصومت‌های خارجی همان تحریم بانکی و نفتی و ... است. ما با این دشمنی خارجی و داخلی باید مقابله کنیم. عده‌ای معتقدند اگر خصومت‌های خارجی را رفع کنیم، مشکل ما حل می‌شود. همان نگاهی که مقام معظم رهبری می‌فرمودند این نگاه عقیم است. الآن این نگاه در دولت وجود دارد. کسانی که معتقدند به توافق حتماً احتیاج داریم این‌ها هستند. راه حل رفع مشکلات ما و برداشتن دشمنی‌ها این نیست. برای ادعای خود سه دلیل را مطرح می‌کنیم:

- نخست اینکه دشمنی غرب و به خصوص آمریکا با ما دشمنی ریشه‌دار و عمیقی است و با تفاهم بر سر تعداد سانتریفیوژها، دشمنی‌ها تمام نخواهد شد. پس بی‌دلیل نباید به دشمن امید بست.

- دوم اینکه قبلاً بحث شد که با برداشتن تحریم‌ها که موفقیت محسوب می‌شود در شرایط فعلی فقط می‌توانیم نفت خام بیشتری صادر کنیم و واردات کالا از خارج بیشتر می‌شود و این هردو نامطلوب است.

- سومین دلیل برای اینکه راه حل ما، رفع خصومت‌های خارجی نیست، این است که دشمن با این پیشینه، راه تحت فشار قرار دادن و تسلیم کردن ما را فراگرفته است. وقتی کشوری حاضر شود برای فرار از تحریم نقطه نظرات دشمن خود را اجرا نماید، در واقع نقطه ضعف خود را به دشمن نشان داده است. بعد از این بر سر هر قضیه‌ای دیگری که بین آن کشور و دشمنش اختلافی پیش آید، کشور متخاصم تهدید می‌کند که همان رژیم تحریمی را برخواهد گرداند. پس راه حل در توافق به شکل کنونی نیست. راه حل چیست؟ راه حل رفع خصومت‌های اقتصادی داخلی است که این رفع خصومت‌های داخلی را باید توضیح داد.

راه حل ما اقتصاد مقاومتی است. ما اقتصاد مقاومتی را به صورت صحیح فهم نکرده‌ایم و بعد ادعا می‌کنیم که در راستای اقتصاد مقاومتی مذاکره می‌کنیم. مذاکرات اگر به اقتصاد مقاومتی لطمه نزند در بهترین حالت، نسبت به اقتصاد مقاومتی خنثی است. اقتصاد مقاومتی یعنی اینکه به قول مقام معظم رهبری از دشمن گرگ انتظار درندگی نکردن نداشته باشیم، ما باید در واقع مسیر خودمان را صحیح ترسیم نماییم.

مسیر صحیح پیشرفت ما از اقتصاد مقاومتی می‌گذرد. اگر این مهم اجرا شود ایران به قله می‌رسد. کشور ما در حال حاضر در دامنه است و به فرموده مقام معظم رهبری، آن زمان که ما به قله برسیم دشمنی‌ها به‌طور خودکار برطرف خواهد شد. اگر در قالب فلسفه سیاسی متعارفی که در غرب جریان دارد نگاه کنیم؛ غرب معتقد است که من دشمن را باید نابود کنم، اما اگر دشمن نابود شدنی نباشد با او کنار می‌آیم که از همزیستی با او منافع خود را تضمین نماییم. در شرایط فعلی دشمن احساس می‌کند که می‌تواند ما را نابود کند، به همین دلیل به قول جناب آقای دکتر درخشان^۱ آن جریان غرب زده در داخل کشور، بیشترین هزینه را برای کشور ایجاد می‌کند؛ چرا؟ به دلیل اینکه آمریکا را دچار اشتباهات

۱- دکتر مسعود درخشان عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی و از اساتید صاحب نظر در حوزه اقتصاد انرژی، اقتصاد سیاسی و اقتصاد اسلامی است.

محاسباتی می‌کنند. این جریان غربزده به‌گونه‌ای رفتار می‌کنند که آمریکا احساس می‌کند که می‌شود این‌ها را نابود کرد؛ بنابراین تلاش می‌کند که نابود کند و به جنگی که در آن توهم پیروزی دارد وارد می‌شود؛ درحالی‌که پیروز نخواهد شد. زمانی که آمریکا متوجه شود که ایران را نمی‌توان شکست داد، دیگر جنگ و دشمنی‌اش تمام می‌شود. در چنین شرایطی درواقع آن خصومت‌های خارجی هم برطرف می‌شود؛ یعنی تحریم‌ها نیز برداشته می‌شود.

مرکز مطالعات راهبردی
تردیت اسلا

مرکز مطالعات راهبردی
تردیت اسلا

۶- جمع‌بندی نهایی و نتیجه‌گیری

- از گروه مذاکره‌کننده تشکر می‌کنیم. این افراد خائن نیستند، بلکه افراد امینی برای نظام اسلامی هستند. گروه ایرانی همه تلاش خود را انجام می‌دهند تا به نتیجه مطلوب برسند.

- مسئله دوم این است که این بیانیه ارزش جشن و تبریک ندارد. من تعجب می‌کنم از دوستانی که به هم تبریک می‌گویند. مگر اینکه بخواهند آمریکا را حرص بدهند، معتقدند ما تبریک می‌گوییم که خاری شود در چشم آمریکایی‌ها. آمریکایی‌ها هم از نظر من از این‌گونه افراد زرنگ‌تر هستند، این مسائل خار در چشمشان نمی‌شود. پس این قضیه تبریک ندارد. هیچ افق روشن جدیدی را هم برای ما باز نمی‌کند.

- جمع‌بندی سوم نکاتی خطاب به گروه ایرانی است که در راستای تأکید و دقت نظر بیشتر بیان می‌شوند. آقایان مذاکره‌کننده به مواردی که گفتید دقت کنید، موارد را جزءبه‌جزء ذکر کنید. مگر نمی‌گویید تحریم بانک مرکزی برداشته خواهد شد؟ پس در توافق نهایی یک بند دقیق بگذارید که تحریم شماره فلان آمریکا یا اروپا بر روی بانک مرکزی برداشته خواهد شد. تحریم شماره فلان «قانون سیسداد» برداشته خواهد شد. نکته دوم اینکه نظرات خود را نیز با دقت و تیزبینی بنویسید. این مسئله که اگر «terminate» بنویسیم، آمریکایی‌ها ناراحت می‌شوند پس «cease» می‌نویسیم، نوعی خامی است. بعد طرف غربی نیز خواهد گفت؛ من آمریکایی و انگلیسی‌زبان هستیم، از لغت cease توقف موقتی را می‌فهمم. الفاظ باید دقیق و با دقت نظر انتخاب شوند. نکته سوم اینکه اگر می‌گویید برنامه تحقیق و توسعه ما ادامه پیدا خواهد کرد دقیقاً بنویسید به چه شکلی؟ طرف غربی فردا ادعا نکند که بعداً تعداد دستگاه‌های IR8 و دوره زمانی گزدهی و آزمودن آن‌ها را باید با ما

توافق کنید. این یعنی چه؟ یعنی محدودیت بر روی برنامه تحقیق و توسعه ایران. در شرایط کنونی برخی خوشحال بوده و معتقدند که خط قرمز ۱۹۰ هزار سوی مقام معظم رهبری زیر سؤال نرفته است. چرا نرفته است؟ معتقدند به این دلیل که مقام معظم رهبری شرایط حال را نگفته است؛ بلکه ۱۹۰ هزار سو، یک چشم‌انداز است. برای اینکه ما به آنجا برسیم باید تحقیق و توسعه انجام دهیم؛ مثلاً باید IR8 ها را به کار بیندازیم. ۱۹۰ هزار سو نیز در شرایط فعلی نیاز به کار پژوهشی، تحقیق و توسعه دارد. این تحقیق و توسعه خود ۸ سال طول خواهد کشید، ما این توافق ده‌ساله را می‌پذیریم. این نکات صحیح است، به شرط اینکه غربی‌ها در توافق نهایی بر روی IR8 های ما محدودیت نگذارند؛ مثلاً بگویند شما بر روی IR8 تحقیق کنید ولی تعداد پنج IR8 بیشتر نمی‌توانید داشته باشید؛ زیرا ما برای اینکه IR8 را به بهره‌برداری برسانیم، باید آبخار تولید کنیم. باید از آزمودن یکی از آن‌ها شروع کنیم و همواره بر تعداد آن‌ها اضافه کنیم تا مثلاً به ۱۹۰ هزار برسیم. بعد از این مرحله یک آبخار تولید می‌شود. اکنون باید چندین آبخار به هم متصل شوند تا ما به توانایی تولید ۱۹۰ هزار سو برسیم. باید مواظب بود که طرف آمریکایی شما را مجبور نکند که بر روی تعداد محدودی IR8 کار کنید و بیش از این تعداد محدود، نباید در اختیار داشته باشید. نکته بعد اینکه در مورد برنامه زمانی این تحقیق و توسعه نیز باید دقت نظر ویژه داشت. این‌گونه نباشد که در توافق قید کنند ایران در ماه دوازدهم سال دهم اجازه دارد به تحقیق و توسعه بپردازد؛ یعنی عملاً ما اجازه امثال این‌گونه تحقیق‌ها را نداریم.

من خطوط قرمز ما و شدت دشمنی آمریکایی‌ها را که کنار هم می‌گذارم، احتمال نمی‌دهم که حتی یک درصد به توافق مطلوب برسیم. حالا مقام معظم رهبری می‌گویند بروید سعی خودتان را کنید، ما نیز بر همین توصیه تأکید می‌کنیم.

وقتی ما بر اقتصاد مقاومتی تأکید می‌کنیم، عده‌ای این شبهه را وارد می‌کنند که شما که نمی‌خواهید تحریم‌های مالی برداشته شود پس ما چطور با دنیا معاملات مالی انجام دهیم؟ در پاسخ این

شبهه باید گفت همه مبادلات مالی از طریق سوئیفت یا از طریق شبکه رسمی انجام نمی‌شود. ما در همان سال ۹۱ که ۶۰ میلیارد دلار نفت فروختیم ۵۲ یا ۵۳ میلیارد آن را خارج از شبکه رسمی به کشور وارد و هزینه کردیم. مقداری سخت است. جنگ است، این‌طور نیست که محال شده باشد.

آخرین نکته تنها یک احتمال است. بعید نیست این‌گونه باشد که غربی‌ها آقای صالحی را هوشمندانه به مذاکرات دعوت کرده باشند. آقای صالحی چندین ساعت با آقای مونیز صحبت کرده است. من تصور این است - ان شاء الله غلط است - مأموریت آقای مونیز این بوده است که از آقای صالحی اطلاعات بگیرد که ما چه برنامه هسته‌ای در شرایط کنونی داریم و فناوری ما به لحاظ فنی در چه وضعیتی است؟ بعد از فهمیدن این اطلاعات برنامه‌ریزی می‌کنند که چه کاری انجام دهیم که دوره فرار ایران از سه ماه به یک سال افزایش پیدا کند. بعد این اطلاعات را به گروه سیاسی آقای جان کری داده‌اند و گفته‌اند مثلاً اگر این دو مورد را به ایرانی‌ها تحمیل کنید، دو تا سه ماه دوره فرار ایران به یک سال تبدیل خواهد شد.

مرکز مطالعات راهبردی
تربیت اسلا

مرکز مطالعات راهبردی
تردیت استلا

۷- پاسخ به چند پرسش

۷-۱- نیاز طرف آمریکایی به توافق

مقام معظم رهبری فرمودند که آمریکایی‌ها به توافق احتیاج دارند، سؤال اینجاست که آن‌ها دقیقاً چه نیازی دارند؟ آیا در حوزه اقتصادی هم آن‌ها به این توافق احتیاج دارند؟

پاسخ: در خصوص پاسخ این سؤال، بحث بنده یک بحث بلندمدت تمدنی است. تاکنون آیا از خودتان پرسیده‌اید که جان کری چرا برای صحبت با ایران، این مقدار وقت صرف کرده است؟ او کسی است که بنا به عقیده خودشان دنیا را اداره می‌کند و بسیاری از مسئولان کشورهای دیگر برای دیدار با او ماه‌ها پشت در اتاقتش منتظر می‌مانند؛ بنابراین چه دلیلی باعث شده است که در ۱۸ ماه اخیر قریب به ۳۰۰-۴۰۰ ساعت نشست و رایزنی با مقامات ایرانی داشته باشد. شاید خیلی بدبینانه صحبت می‌کنم؛ ولی احساس می‌کنم که آقای کری این‌طور برداشت می‌کند که در جریان این مذاکرات بازسازی تمدن اسلامی را که قرار است به سرکردگی ایران در قالب یک تمدن جدید شکل بگیرد، ۱۰۰ سال عقب می‌اندازد. این تمدن اسلامی هنوز شکل نگرفته است، اکنون در حال شکل‌گیری است. من ۳۰ - ۴۰ سال دیگر را می‌بینم که این دو تمدن (تمدن اسلامی و تمدن غربی) شدیداً باهم زورآزمایی می‌کنند، مثلاً ۷۰ یا ۸۰ سال بعد تمدن غرب فروپاشیده و تمام شده است. من احساس می‌کنم او این صحنه را می‌بیند. اگر با این توافق، این اژدهای خفته را بشود صدسال نگه داشت، من قول می‌دهم که سی سال دیگر مجسمه جان کری را به‌عنوان یک قهرمان بزرگ در آمریکا نصب می‌کنند، به‌عنوان کسی که نجات‌دهنده جهان غرب بوده است.

۷-۲- بهترین نتیجه؟

نتیجه مذاکرات توافق بوده است، یا تفاهم، یا بیانیه، قطعاً هریک بار حقوقی خاصی باید داشته باشد. بهترین نتیجه‌ای که در حال حاضر و با شرایط پیش‌آمده می‌توان از مذاکرات گرفت، چیست؟

پاسخ: بنده در دانشگاه علامه گفتم که به نظر من بهترین نتیجه این است که آمریکا به ایران بگوید که شما اهل توافق نیستید، ما به توافق نمی‌رسیم. بروید و در کشورتان آماده جنگ شوید، می‌خواهیم بجنگیم. واقعا اعتقاد بر این است که این بهترین نتیجه‌ای است که می‌توانیم در این مذاکرات به دست آوریم. مسئله این است که متأسفانه سخنان ما در بیانیه لوزان در سطح بین‌الملل بر علیه‌مان استفاده می‌شود؛ یعنی مثلاً از یک طرف می‌گوییم که دیگر از الآن دنیا فهمید که ما اهل مذاکره هستیم؛ از آن طرف می‌گوییم که ما در توافق نهایی هیچ‌کدام از گفته‌های آمریکایی‌ها را نمی‌پذیریم. می‌دانید آمریکایی‌ها چه کار می‌کنند؟ اگر نپذیریم در بوق و کرنا می‌کنند که ایرانی‌ها، علیرغم پذیرش تفاهم‌های بین‌المللی توسط وزیر خارجه‌شان، فعالیت‌های توافق شده را انجام ندادند. گزارش‌های آژانس نیز سخنان آن‌ها را تأیید خواهد کرد. بدین گونه ایران را در افکار عمومی دنیا به‌عنوان مجرم و عهدشکن معرفی خواهند کرد و بعد از آن هم قطعنامه جدیدی علیه ما صادر خواهند کرد. اگر ما بخواهیم بگوییم سخنان آمریکایی‌ها مدنظر ما نبوده است، در سطح بین‌الملل علیه ما شانتاژ خواهند کرد و وضعیتمان در سطح بین‌الملل بسیار بدتر خواهد شد. زمانی با خودم فکر می‌کردم که تا سه ماه آینده منتظر بمانیم تا نتیجه نهایی مشخص شود؛ اما دل‌نگرانیم که نکند سه ماه دیگر سند امضاشده‌ای منتشر شود که همه چیز را در آن تغییر داده باشند. بهتر است از امروز زمینه‌سازی و نقدهای لازم را بیان کنیم.

۷-۳- شکست ساختار تحریم‌ها، دستاوردی برای مذاکرات

یکی از نتایج مثبتی که برای این بیانیه مطرح می‌کنند این است که ساختار تحریم‌ها شکسته می‌شود و از این جهت کشورهای حاشیه‌ای که با آن‌ها تبادل اقتصادی داریم، با اطمینان خاطر بهتری وارد ایران می‌شوند و سرمایه‌گذاری می‌کنند؛ یعنی علی‌رغم اینکه تحریم‌ها شکسته می‌شود به وجود آمدن این شرایط کم‌کم باعث می‌شود که اگر آمریکا در آینده بخواهد برای تحریم اقدام کند، دیگر کشورها کارشان را جدی نگیرند. تا چه اندازه می‌شود به این موضوع استدلال کرد؟

پاسخ: نکته‌ای که طرح می‌شود و من آن را یک مغالطه میدانم - البته ان‌شاءالله گروه مذاکره‌کننده متوجه نیستند، نه اینکه تعمداً باشد- این است که گونه‌ای وانمود می‌شود ساختار تحریم می‌شکند که تصور می‌کنیم کل تحریم‌هایی که علیه جمهوری اسلامی وضع شده است، ماشینی است که اگر شما میل‌لنگش را شکستید، این ماشین دیگر حرکت نمی‌کند. درحالی که اصلاً این‌گونه نیست. مثلاً بیان می‌کنند که می‌دانید که دنیا چرا با ما کار نمی‌کند؟ شورای امنیت یک قطعنامه تصویب کرده است و همه بر اساس آن قطعنامه، ما را تحریم می‌کنند. آن قطعنامه اگرچه به‌عنوان چاشنی استفاده می‌شود ولی فضای تحریم‌ها بسیار گسترده‌تر از این موضوعات است؛ مثلاً در تحریم‌های آمریکا جایی آورده است با توجه به اینکه شورای امنیت علیه ایران قطعنامه صادر کرده است و با توجه به اینکه حقوق زن در ایران رعایت نمی‌شود، سه نفر کوهنورد در ایران گم‌شده‌اند این‌ها مواردی است که وجود دارد- بنیاد مستضعفان ایران تروریسم را حمایت می‌کند و غیره، ایران تحریم می‌شود. اگر کسی نداند خیال می‌کند که ریشه همه تحریم‌هایی که علیه ما در دنیا مطرح شده است، قطعنامه شورای امنیت است و اگر ما قطعنامه‌ها را برداریم تحریم‌ها تمام خواهد شد؛ درحالی که این‌گونه نیست. از تقریباً ۲۲ سال پیش آمریکایی‌ها

به این نتیجه رسیدند که با ایران نمی‌شود جنگید پس به این نتیجه رسیدند که تنها سلاح، بحث تحریم‌های اقتصادی است. آن‌ها فقط زمانی این سلاح را زمین می‌گذارند که به نتیجه قطعی برسند که ایران را نمی‌توانند شکست بدهند و ایران را به‌عنوان یک قدرت بپذیرند. آن زمان است که درواقع می‌شود گفت که ساختار تحریم‌ها به هم خواهد ریخت.

مطلب دوم مغلظه‌ای است که بازهم طرفداران مذاکرات مطرح می‌کنند که ما با دنیا مشکل داریم. ما با دنیا مشکل نداریم. پنج شش کشور، نهایتاً ده تا پانزده کشور با ما مشکل دارند؛ بقیه دنیا این‌گونه نیستند. بسیاری از کشورهای دنیا حاضر هستند با ما همکاری کنند؛ مثلاً مسئولان می‌گویند که می‌خواهیم تولید ملی را تقویت کنیم، باید سوئیفت^۱ باز شود تا تولید ملی را تقویت کنیم. همین حالا به‌طور مثال شرکت مپنا توربین‌های بسیار زیادی تولید کرده است که روی دستش مانده است. از آن سو بولیوی برای توربین و نیروگاه خوب تقاضا می‌کند، این موارد دیپلماسی می‌خواهد که مسئولین مپنا را ببریم و با تقاضاکنندگان بولیوی ارتباط بدهیم، چند میلیارد دلار به کشور سود می‌آورد؛ حال یا با چمدان می‌آوریم یا با صرافی می‌آوریم. بنده قبول ندارم محبوبیت ایران مثلاً سال ۸۶ و ۸۷، از زمانی که پرونده هسته‌ای شکل گرفت کمتر شده باشد؛ اتفاقاً هژمونی ایران به‌شدت دارد رشد می‌کند. مردم دنیا وقتی مشاهده می‌کنند که جان کری که بسیاری از مسئولان کشورها موفق به دیدارش نمی‌شوند، ۷۰۰ ساعت با وزیر خارجه ایران به مذاکره می‌نشینند، به قدرت ایران پی می‌برند. بنده اصلاً در این قضیه هسته‌ای اعتقاد ندارم که ما می‌خواهیم اعتماد دنیا را نسبت به ایران جلب کنیم، دنیا اعتماد دارد. برخی افراد تصورات خود را به‌جای افکار مردم دنیا می‌گذارند. یکی از وزرا نقل می‌کرد که کشورهای زیادی را در اوج تحریم‌ها رفتیم و با آن‌ها صحبت کردیم؛ عموماً می‌گفتند چرا شما تا این حد منفعل هستید؟ ما آمادگی

1- Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

(جامعه جهانی ارتباطات مالی بین‌بانکی)

داریم تا با شما تعامل و تبادلات اقتصادی داشته باشیم. ایشان نقل می‌کرد؛ وقتی صادرات نفت از ۲ یا ۲,۵ میلیون بشکه به ۶۰۰ هزار بشکه رسیده بود نزد مقام معظم رهبری مدظله‌العالی رفتم که آقا چه کار کنیم؟ ایشان فرمودند؛ بروید با مسئولان کشورها صحبت کنید و آن را حل کنید. برای مذاکره کردن به کشورهای متعددی رفتم. در بدترین شرایط فروش متوسط نفت ما در سال ۹۱ به ۱۶۸۰ هزار بشکه رساند، آمریکایی‌های خیال می‌کردند ما ۸۰۰ هزار بشکه می‌فروشیم، درحالی که دو برابر آن چیزی که آمریکایی‌ها فکر می‌کردند، می‌فروختیم و پول آن را نیز می‌آوردیم.

۷-۴- علل تحریم‌های نفتی و تحریم بانک مرکزی

تحریم‌های بانک مرکزی ما و تحریم‌های نفتی ما اگر هسته‌ای نیست، چیست؟
پاسخ: از سال ۸۸ به بعد جریان تحریم‌ها بسیار شدید شد. ما می‌گوییم ۳۶ سال است تحریم هستیم ولی تحریم‌ها از ۸۸ وحشیانه شد. بهانه‌اش چه بود؟ برنامه هسته‌ای ایران؛ ولی غربی‌ها آن قدر دقیق و ظریف این تحریم‌ها را طراحی کردند که با هیچ توافق هسته‌ای این تحریم‌ها برداشته نشود. اگر ادبیات تحریم‌های بعد از ۸۸ را به دقت بررسی کنیم، به این نتیجه می‌رسیم که این تحریم‌ها اگرچه به بهانه هسته‌ای اعمال شده‌اند اما دلایل آن‌ها فراتر از موضوع هسته‌ای و مسائلی مانند مباحث موشکی، حمایت از تروریست و ... است. بنا به این دلایل حتی اگر موضوع هسته‌ای نیز به نتیجه برسد دلایل دیگر برای تحریم‌ها همچنان برجای خود باقی است.

۷-۵- مشارکت در آب‌سنگین اراک، کنسرسیومی هسته‌ای؟!

در یکی از بندهای توافق لوزان آمده است که مشارکت‌های بین‌المللی را تشویق می‌کند. بعد در جای دیگر می‌نویسد که آب‌سنگین اراک منوط به مشارکت‌های بین‌المللی بازسازی و نوسازی خواهد شد. این یک مدل کنسرسیوم هسته‌ای نمی‌شود؟ یعنی درست است که مثلاً آب‌سنگین در کشور ایران است ولی عملاً یک دستاورد غیر ملی محسوب می‌شود؛ یعنی یک صنعت بین‌المللی می‌شود که هر کشوری بپاید، احتمالاً سهمی می‌خواهد. اتحادیه اروپا سهم می‌خواهد، آمریکا سهم می‌خواهد. هم در مدیریت آن و هم بحث پسماندها و غیره. این دقیقاً همان اتفاقی است که در کنسرسیوم نفتی ما افتاد که مدیریت بخش نفت و فروش بخش نفت ما در اختیار آن‌ها قرار گرفته بود. آیا این مشارکت مشابه کنسرسیوم نفتی و به تعبیری کنسرسیوم هسته‌ای است؟

پاسخ: در واقع بنده نسبت به اینکه قرار است همکاری بین‌المللی اتفاق بیفتد، احساس خوبی ندارم، چون احساس می‌کنم که همکاری بین‌المللی دو ضرر برای ما دارد؛ اول اینکه بالاخره اتکایمان به داخل کم می‌شود، نتیجه همکاری بین‌المللی این می‌شود که مواد، دستگاه و ابزارهایی را که احتیاج داریم، اجازه ساخت به ما نمی‌دهند و خود آن کشورها تولید کرده و برای ما می‌آورند؛ مثل قبل از انقلاب در دیگر صنایع این مسئله رشد ما را کند خواهد کرد. ضرر دوم این است که خارجی‌ها می‌آیند و همه‌جا در کشور ما حضور دارند. این حضور آن‌ها در همه‌جای کشور فارغ از مسائل امنیتی، حریم خصوصی و محیط امن بین مردمی ما را از بین می‌برد.

۷-۶- نسبت شعار سال ۹۴ و مسائل اساسی کشور

در طی چند سال اخیر، مقام معظم رهبری بحث اقتصاد مقاومتی را مطرح می‌کردند، سال گذشته نیز در پیام نوروزی مطرح کردند. امسال در پیام سال بحث اقتصادی را مطرح نکردند. می‌خواستم بدانم به نظر شما علت خاصی دارد که مطرح نکردند؟ و اینکه نسبت بحث اقتصادی و شعار امسال که مطرح شد (همدلی و هم‌زبانی) چیست؟

من به این موضوع زیاد اندیشیده‌ام. تحلیلیم این است که مقام معظم رهبری یک فضای سختی را ایجاد می‌کند که واقعاً دشوار است؛ یعنی شما، هم نباید به همدلی نکردن متهم شوید و هم، کار را جلو ببرید و نقدهایتان را مطرح نمایید. با نشستن و صرفاً تشویق کردن که کار جلو نمی‌رود. جمع‌بندی من این است که مقام معظم رهبری در سیره رهبری‌شان در این ۲۲ یا ۲۳ سال به این شکل عمل کرده‌اند که در هر مقطعی سعی کرده‌اند یک قدم شعور یا قدرت تحلیل و تفکر جامعه را بالاتر ببرند. مخاطب بحث همدلی که مقام معظم رهبری مطرح کردند، فکر می‌کنم که بیشتر امثال ما هستیم؛ اگر نه عموم مردم که به دولت انتقاد تندی ندارند، مشکلی ندارند. مشکل نخبگان هستند و نخبگانی که در حال حاضر با دولت درگیر هستند. نکته دیگر این است که همدلی یک‌طرفه نیست، از سمت دولت نیز باید وجود باشد. تصور می‌کنم که مقام معظم رهبری در صحبت‌های آینده خود به این قضیه اشاره جدی خواهند کرد و دولت را به همدلی با مردم تشویق می‌نماید. چرا این کار را می‌کنند؟ چرا فضا را برای ما سخت می‌کنند؟ برنامه تمدن‌سازی مسئله کوچکی نیست. چه کسانی قرار است تمدن‌سازی کنند؟ کسانی که حداقل تا حدودی ظاهرالصلاح هستند؛ یعنی تا حدودی نیز خودشان خیال می‌کنند که عقلشان کار می‌کند؛ بنابراین یک مسئله دشوار را فرا روی ما نهاده است؛ همدلی و هم‌زبانی. از یک طرف باید نسبت به مسائل

مهم کشوری حساس بود و مسائل را پیش برد و از طرف دیگر باید مواظب بود که در نقدهای دولت به بی‌تقوایی و ناهمدلی متهم نشویم. کار بسیار سختی است اما امتحان است و شدنی است.

مرکز مطالعات راهبردی
تردیت اسلا

پیوست‌ها

پیوست ۱: لیست و علل تحریم‌های کنگره آمریکا

علت تحریم				لیست تحریم‌های کنگره آمریکا		
موارد دیگر	حقوق بشر	تروریسم	عدم اشاعه (هستایی و موشکی)	سال	قوانین مصوب کنگره	ردیف
			*	۱۹۹۲	بودجه دفاعی ۱۹۹۳	۱
		*	*	۱۹۹۶	قانون ایسا	۲
			*	۲۰۰۰	قانون عدم اشاعه ایران	۳
	*	*	*	۲۰۰۶	قانون حمایت از آزادی ایران	۴
*	*	*	*	۲۰۱۰	قانون سپاسدا	۵
			*	۲۰۱۱	قانون عدم اشاعه ایران، سوریه، کره شمالی	۶
*		*	*	۲۰۱۱	بخش ۳۱۱ قانون منبهن پرستی آمریکا	۷
*		*	*	۲۰۱۱	بودجه دفاعی ۲۰۱۲	۸
	*	*	*	۲۰۱۲	قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه	۹
	*	*	*	۲۰۱۲	بودجه دفاعی ۲۰۱۳ (بخش فرعی D)	۱۰

پیوست ۲: لیست و علل تحریم‌های رییس‌جمهور آمریکا

علت تحریم				لیست و علل تحریم‌های رییس‌جمهور آمریکا		
موارد دیگر	حقوق بشر	تروریسم	عدم انطباق (هستشای و موشکی)	سال	تیراندگی‌های اجرائی دولت آمریکا	ردیف
*				۱۹۷۹	۱۳۱۷۰	۱
*				۱۹۸۰	۱۳۲۰۵	۲
*				۱۹۸۰	۱۳۲۱۱	۳
*		*		۱۹۸۷	۱۳۱۶۳	۴
*				۱۹۹۵	۱۳۹۵۷	۵
*				۱۹۹۵	۱۳۹۵۹	۶
*				۱۹۹۷	۱۳۰۵۹	۷
		*		۲۰۰۱	۱۳۳۲۴	۸
			*	۲۰۰۵	۱۳۳۸۲	۹
	*			۲۰۱۰	۱۳۵۵۳	۱۰
	*			۲۰۱۱	۱۳۵۷۲	۱۱
*				۲۰۱۱	۱۳۵۷۴	۱۲
			* (قانون شده)	۲۰۱۱	۱۳۵۹۰	۱۳
*				۲۰۱۲	۱۳۵۹۹	۱۴
	*			۲۰۱۳	۱۳۶۰۶	۱۵
*				۲۰۱۲	۱۳۶۰۸	۱۶
*				۲۰۱۲	۱۳۶۲۲	۱۷
	*	*	*	۲۰۱۲	۱۳۶۲۸	۱۸

پیوست ۳: هسته‌های زندگی

آگاهی مختصری از فناوری هسته‌ای و فواید آن می‌تواند راهنمای خوبی برای تصمیم‌گیری هر ایرانی و علاقه‌مند به موضوع مذاکرات هسته‌ای باشد. البته این نکته مهم است که چه میزان از این فناوری موجود جهانی را در ایران قادر به انجام آن هستیم؛ لذا در یادداشت پیشرو که به‌عنوان پیوست این مجموعه گرد آمده است، ابعادی از این دستاورد را که در ایران نیز انجام شده مشخص خواهیم کرد.

غنی‌سازی بالای ۲۰ درصد

۱. هوافضا

از آنجاکه قدرت انرژی اتمی ۷ برابر انرژی شیمیایی است، استفاده از آن در اکثر عملیات فضایی خارج از جو بهینه است؛ از آنجاکه برای تأمین سوخت این دست فضاپیماها نیاز به غنی‌سازی بالای نود درصد است، این فناوری‌های تک در ایران اجرایی نشده است.

۲. حوزه نظامی و امنیتی

پر دسرتترین بخش فناوری هسته‌ای برای دولت ایران را می‌توان این حوزه نامید؛ چراکه به بهانه راستی‌آزمایی ایران در رعایت معاهده ان پی تی (عدم اشاعه بمب‌های هسته‌ای) در ده سال اخیر چند بار برنامه هسته‌ای ایران را تعلیق کردند.

بمب اتم:

حال لازم است که از قدرت بمب‌های اتمی بدانیم. این بمب‌ها به دو دسته شکافتی (شامل پلوتونیم و اورانیوم) و هم‌جوشی (هیدروژنی) تقسیم می‌شود. یکی از نخستین بمب‌های استفاده شده توسط امریکا قدرتی برابر ده کیلو تی ان تی دارد، یعنی ده هزار تی ان تی یعنی به‌اندازه ده هزار عدد موشک شهاب ۳، یعنی اگر جمعیت تهران را ده میلیون نفر بدانیم برابر است باینکه بر سر هر فرد ساکن در تهران یک کیلو تی ان تی انداخت. البته این

را باید دانست که شوروی با داشتن ده هزار کلاهک هسته‌ای از هم پاشید و بمب اتم از مؤلفه‌های قدرت مستحکم به حساب نمی‌آید. با این اوصاف شرع مقدس، ساخت و استفاده از چنین سلاحی را مجاز نمی‌داند.

چاشنی‌های اتمی

علاوه بر این می‌توان درساخت مهمات و سلاح‌های پرقدرت از جمله انواع چاشنی‌ها، راکت‌ها، نارنجک‌ها، مین‌ها، موشک‌های دوربرد از فناوری هسته‌ای بهره جست و یا به بررسی تراکم گلوله‌ها و خمپاره‌ها با دستگاه‌هایی با مبنای فیزیک هسته‌ای پرداخت.

ناو هواپیمابر

از دیگر عداوت نظامی که فناوری هسته‌ای در آن بکار گرفته می‌شود، ناو هواپیمابر است و لزوم این استفاده از مسافت‌های طولانی‌ای است که این وسیله باید طی کند. در این ناوها از راکتورهای کوچک هسته‌ای استفاده می‌کنند که این امر ما را به استفاده از اورانیوم ۹۰ درصد غنی‌شده ملزم می‌دارد و ایران به دلیل محدود شدن تحقیق و توسعه‌اش در مذاکرات هسته‌ای از این نعمت نیز محروم است.

زیردریایی

آنچه واضح است نیاز سوخت شیمیایی به اکسیژن برای سوختن و مصافت طولانی زیردریایی‌ها در پیمایش‌های دریایی است و این دلایل راهی برای ورود سوخت هسته‌ای با غنای تا ۶۰ درصد در زیردریایی‌ها را باز می‌دارد؛ اما این راه برای ایران به دلیل مذاکرات هسته‌ای همچنان مسدود است.

۳. حوزه باستان‌شناسی

از فواید دیگر فناوری هسته‌ای که همچنان به غنای بیش از ۹۰ درصد نیاز دارد، تشخیص و عمرسنجی نمونه‌های باستان‌شناسی و تجزیه و تحلیل آن‌هاست. در این زمینه نیز با توجه به محدودیت‌های ایجاد شده در توافقات اخیر مبنی بر محدودیت میزان غنی‌سازی ایران تا ۳،۵۶ درصد - که در بند ۴ معاهده ان پی تی حق تمامی

اعضا دانسته شده به هر میزان دلخواه غنی‌سازی داشته باشند -
کشورمان ورودی نداشته است.

غنی‌سازی ۵ تا ۲۰ درصد

۱. حوزه کاربردهای صنعتی

- در اینجا به ذکر موردی کاربردهای صنعتی فناوری هسته‌ای می‌پردازیم:
- دقیق‌ترین روش آنالیز ترکیبی مواد جدید (خصوصاً ساخت لوازم تحریمی)؛
 - تهیه و تولید چشمه‌های پرتوزایی کبالت برای مصارف صنعتی؛
 - تولید چشمه‌های ایریدیم برای کاربردهای صنعتی و بررسی جوشکاری در لوله‌های نفت و گاز؛
 - تولید چشمه‌های پرتوزا برای کاربردهای مختلف در علوم و صنعت از قبیل:
 - طراحی و ساخت انواع سیستم‌های هسته‌ای جهت کاربردهای صنعتی؛
 - اندازه‌گیری خاکستر زغال‌سنگ؛
 - بررسی کوره‌های مذاب شیشه‌سازی جهت تعیین اشکالات آن‌ها؛
 - نشت‌یابی در لوله‌های انتقال نفت با استفاده از تکنیک‌های هسته‌ای؛
 - نشت‌یابی با اشعه؛
 - دبی‌سنجی پرتویی (سنجش شدت تشعشعات، نور و فیزیک امواج)؛
 - سنجش پرتویی میزان سائیدگی قطعات در حین کار؛
 - سنجش پرتویی میزان خوردگی قطعات؛
 - چگالی‌سنج مواد معدنی با اشعه؛
 - کشف عناصر نایاب در معادن.

چند مثال کاربردی در صنعت

- در صنعت اتومبیل‌سازی از مواد رادیواکتیو برای کنترل کیفیت ورق استیل استفاده می‌شود؛
- در صنعت ساخت و نگهداری هواپیما برای کنترل وجود شکاف یا نشتی در موتورهای جت از مواد رادیواکتیو استفاده می‌کنند؛
- برای برآورد میزان سنگ‌های معدنی در معادن یا مواد نفتی در چاه‌های نفت یا حفاری‌ها از این مواد استفاده می‌کنند ؛
- برای مشخص کردن کیفیت جوشکاری در لوله‌های که در زیرزمینی کارگذاری شده‌اند نیز مواد رادیواکتیو راه‌حل مناسبی است؛
- بسیاری از دستگاه‌های فتوکپی برای جلوگیری از به هم چسبیدن کاغذها بر اثر الکتریسیته ساکن و در نهایت جمع شدن در دستگاه از مقادیر بسیار کمی مواد رادیواکتیو استفاده می‌کنند؛
- استفاده از مواد رادیواکتیو برای تمیز کردن و زدودن آلودگی در بسیاری از لوازم مانند لنزهای چشم یا برخی مواد آرایشی.

۲. حوزه کاربردهای پزشکی

تشخیص

- تشخیص بیماری‌های تیروئید و درمان آن‌ها؛
 - تشخیص و پیگیری درمان سرطان پروستات؛
 - بررسی مراکز عفونی در بدن؛
 - تشخیص سرطان‌های کولون، پانکراس، روده کوچک و برخی سرطان‌های سینه؛
 - شناخت محل تومورهای سرطانی و بررسی تومورهای مغزی، سینه و ناراحتی‌های ریوی؛
 - تصویرگیری بیماری‌های قلبی، تشخیص عفونت‌ها و التهاب مفصلی، آمبولی و لخته‌های وریدی؛
 - تشخیص کم‌خونی‌ها یا سندرم اختلال در جذب ویتامین
- ب ۱۲؛

- تولید دزیمترهای جیبی و محیطی.
- تصویربرداری در پزشکی هسته‌ای

- توموگرافی تابش پوزیترو (PET)؛
- توموگرافی با استفاده از تابش تک فوتون (SPECT)؛
- تصویربرداری قلبی عروقی؛
- اسکن استخوان؛
- رادیوگرافی؛
- گاما اسکن؛
- رادیو بیولوژی.

درمان

- تهیه و تولید انواع رادیو داروها (مانند ید ۱۳۱)؛
 - تهیه و تولید کیت‌های رادیو دارویی جهت مراکز پزشکی هسته‌ای؛
 - کنترل کیفی رادیو داروهای خوراکی و تزریقی برای تشخیص و درمان بیماری‌ها؛
 - تهیه و تولید کیت‌های هورمونی؛
 - پرتودرمانی (برای مثال نابودی تومورهای سرطانی با پرتوها).
- استریلیزاسیون**
- استریلیزه کردن هسته‌ای و میکروبی‌زدایی وسایل پزشکی با پرتوهای هسته‌ای.

ایران و پزشکی هسته‌ای و مذاکرات

۹۵ درصد رادیو داروها در دنیا در ۵ راکتور هسته‌ای بزرگ در کانادا، هلند، بلژیک، فرانسه و آفریقای جنوبی تولید می‌شود. جمهوری اسلامی به فناوری تولید برخی رادیو داروهای جدید و حیاتی دست یافته است و از این لحاظ توانسته است در میان تولیدکنندگان رادیو داروها، جایگاه مناسبی را برای خود تثبیت نماید. در زمینه پژوهش پزشکی هسته‌ای نیز، جمهوری اسلامی در سال ۲۰۰۶ در بین ۷۰ کشور، مقام هفتم و در سال ۲۰۱۰ در بین ۸۵ کشور، مقام اول را کسب کرده است.

رادیو داروهای زیر چهار نمونه از آخرین محصولات رادیو دارویی کشور هستند.

- « کرومیکفسفات» جهت درمان سرطان کبد؛

- «چشمه براکیتراپی ید-۱۲۵» برای درمان سرطان مغز؛
- «برمبیزین - گالیوم ۶۸» برای درمان تومورهای پروستات، شش و سینه؛
- «ژن راتوراسترانسیوم ۹۰/ ایتريم ۹۰» برای درمان سرطان‌های پروستات، سینه، تخمدان، سلول‌های کبدی، درمان لنفوم غیرهوچکیننی (بدخیم)، التهاب مفاصل و تومورهای عصبی - درونریز.

با تولید رادیو داروهای داخلی سالانه قریب به ۸۰ میلیارد تومان صرفه‌جویی در خرید این داروها حادث می‌شود. برای تولید این دست دارو، ایران از راکتور تحقیقاتی تهران استفاده می‌کرد که جهت توسعه این امر تصمیم به راه‌اندازی راکتور اراک گرفت، در ابتدای مذاکرات بنا به گفته رییس سابق سازمان انرژی اتمی - دکتر عباسی - چند ماهی به افتتاح راکتور اراک نمانده بود که با شروع مذاکرات و توافق ژنو ادامه کار در این راکتور متوقف ماند و اکنون نیز تغییر قلب راکتور اراک از مفاد بیانیه لوزان است که در کمترین حالت ۳ سال به طول می‌انجامد.

۳. حوزه صنایع غذایی و کشاورزی

- گیاه‌پزشکی؛
- نگهداری مواد غذایی و افزایش زمان انبار کردن محصولات کشاورزی (مثلاً جلوگیری از جوانه زدن سیب‌زمینی با اشعه گاما)؛
- به تأخیر انداختن زمان رسیدگی محصولات غذایی؛
- موتاسیون هسته‌ای ژن‌ها و افزایش بازدهی و مقاومت محصولات در برابر حشرات مضر؛
- افزایش راندمان جذب آب و کود در گیاهان زراعی؛
- روش جایگزین برای استفاده از حشره‌کش‌های شیمیایی؛
- کنترل و از بین بردن حشرات مضر و گیاهان هرز؛
- افزایش زمان نگهداری محصولات غذایی؛
- کاهش میزان آلودگی میکروبی محصولات غذایی و کشاورزی؛
- از بین بردن ویروس‌های کشاورزی؛
- طرح‌های باردهی و جهش گیاهانی چون گندم، برنج و پنبه؛

• کشف منابع آب جدید.

ایران و کشاورزی هسته‌ای

• جمهوری اسلامی در سال ۹۰ توانست برای اولین بار با استفاده از روش موتانت (جهش‌یافتگی) به دو رقم برنج به نام‌های «پویا» و «تابش» دست یابد. این ارقام از گروه طارم و موسی طارم و در گروه برنج صدری هستند که در مقایسه با نمونه شاهد مشکل بلندی قامت و عدم مقاومت در برابر آفات را ندارند.

• گندم طبسی یا همان «گندم اتمی» یکی از مناسب‌ترین گونه‌های گندم برای مناطق خشک و شور ایران است. بذر این گندم که در ابتدا مشکل بلندی قد داشت در مرکز تحقیقات کشاورزی هسته‌ای مورد بررسی و اصلاح قرار گرفت و استفاده از آن در بعضی از نقاط کشور، مثل طبس تا ۷۰ درصد افزایش تولید به همراه داشت.

• در ایران مطالعاتی در جهت بهبود حاصلخیزی خاک، تغذیه و افزایش راندمان مصرف آب و عناصر غذایی گیاهان مختلف (نظیر نخود، گندم، گوجه‌فرنگی، کاهو، چغندر قند، لوبیا، سویا، ذرت و نیشکر) با بهره‌گیری از فناوری هسته‌ای انجام شده است.

• علاوه بر این فعالیت‌هایی در جهت معرفی ارقام مناسب گیاهان زراعی، زینتی و درختی کشور از قبیل گندم، پنبه، گلرنگ، کلزا، نخود، انار، موز، سیب‌زمینی، سویا، خربزه، گل رز، نارنگی، پرتقال زردآلو و ... انجام شده است.

• همچنین با استفاده از فناوری هسته‌ای پروژه‌های تحقیقاتی در زمینه کاهش بار میکروبی زعفران، گوشت قرمز، ادویه، زیره، انواع خرما و افزایش انبارمانی سیر، سیب‌زمینی و انواع پیاز و ... نیز انجام شده است.

• در زمینه کنترل آفات مگس زیتون، کرم گلوگاه انار، آفات مهم انباری کشور، قارچ عامل پوسیدگی ریشه گیاه لوبیا و ... نیز تحقیقات مؤثری انجام شده است.

غنی‌سازی تا ۵ درصد

۱. حوزه تأمین انرژی الکتریسیته

نیروگاه هسته‌ای (Nuclear Power Station) یک نیروگاه الکتریکی است که از انرژی تولیدی شکست هسته اتم اورانیوم یا پلوتونیم استفاده می‌کند. چون شکست سوخت هسته‌ای اساساً گرما تولید می‌کند از گرمای تولید شده رآکتورهای هسته‌ای برای تولید بخار استفاده می‌شود؛ از بخار تولید شده برای به حرکت در آوردن توربین‌ها و ژنراتورها استفاده می‌شود که نهایتاً برای تولید برق به کار گرفته می‌شود. در صورت استفاده از برق هسته‌ای در ایران سالانه حدود ۵ میلیارد دلار صرفه‌جویی خواهد شد.

• پیل برق هسته‌ای (Nuclear Electric battery):

پیل هسته‌ای یا اتمی دستگاه تبدیل‌کننده انرژی اتمی به جریان برق مستقیم است. ساده‌ترین پیل‌ها شامل دو صفحه است؛ یک پخش‌کننده بتای خالص مثل استرنتیوم ۹۰ و یک هادی مثل سیلیسیوم.

• کاربردها

• استفاده‌های طولانی‌مدت (باتری‌ها حدوداً ۱۰ تا ۲۰ سال)؛

• سفینه‌ها و رباط‌های فضایی؛

• زیردریایی‌ها و کشتی‌های قاره‌پیمای؛

• خودروهای جدید (خصوصاً خودروهای برقی)؛

• در لوازمی مانند گوشی تلفن همراه و لپ‌تاپ؛

• لوازم پزشکی مانند پیس میکر (باتری قلب).

۲. حوزه محیط‌زیست - هسته‌های سبز

• استفاده از شتاب‌دهنده‌ها در شناسایی آلاینده‌های هوا و آب

و خاک؛

• ردیابی آلاینده‌های زمینی؛

• کنترل آلاینده‌های فسیلی و بیولوژیکی در هوا و فاضلاب و

پسماندهای بیمارستانی؛

- از بین بردن پسماندهای صنعتی و خانگی؛
- ضدعفونی سطوح حساس؛
- بررسی‌های زمین‌شناختی (مطالعه فرسایش خاک با استفاده از روش‌های هسته‌ای)؛
- توسعه و راه‌اندازی فناوری‌های جایگزین برای رفع آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی بر اثر انباشت پسماندهای صنعتی و فعالیت‌های بشری مانند:
- پرتودهی برای پاک‌سازی فاضلاب صنعتی، آب شهری، آب زیرزمینی و آب آشامیدنی؛
- تجزیه ترکیبات آلی سمی و آلاینده‌های بیولوژیکی؛
- کاهش انباشت گازهای گلخانه‌ای با استفاده از راکتورهای هسته‌ای.

۳. کاربرد انرژی اتمی در بخش دامپزشکی و دام‌پروری

- پیشگیری، کنترل و تشخیص بیماری‌های دامی؛
- تولیدمثل دام؛
- تغذیه دام؛
- اصلاح نژاد دام؛
- بهداشت و ایمنی محصولات دامی و خوراک دام.

۴. کاربرد انرژی اتمی در مدیریت منابع آب

- شناسایی حوزه‌های آبخیز زیرزمینی؛
- هدایت آب‌های سطحی و زیرزمینی؛
- کشف و کنترل آلودگی؛
- کنترل نشت و ایمنی سدها؛
- شیرین کردن آب شور و آب دریا.

مرکز غنی‌سازی فردو

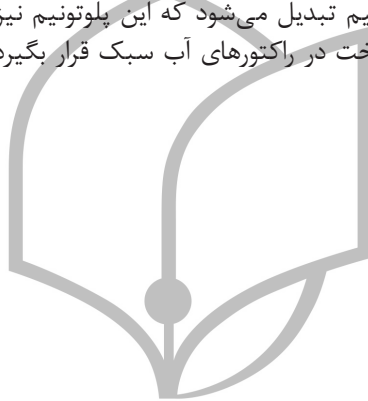
از شاهکارهای صنعت ایران می‌توان مرکز غنی‌سازی فردو را نام برد که در استان قم واقع است. این مرکز غنی‌سازی زیر کوه واقع

شده که از حملات احتمالی هوایی در امان می‌ماند. در این مرکز بالغ بر ۲۰۰۰ سانتریفیوژ موجود است.

آب سنگین اراک

راکتورهای آب سنگین نوعی از راکتورهای جهانی است با این تفاوت که در قلب این راکتور اورانیوم طبیعی بدون نیاز به غنی‌سازی قرار می‌گیرد و دیگر نیازی به اورانیوم غنی شده در تولید انرژی نیست.

با گذشت زمان در طول کارکرد راکتور، اورانیوم ۲۳۸ موجود در آن به پلوتونیم تبدیل می‌شود که این پلوتونیم نیز خود می‌تواند به‌عنوان سوخت در راکتورهای آب سبک قرار بگیرد.

مرکز مطالعات راهبردی
تربیت اساتید

در مواجهه نخست با بیانیه لوزان ممکن است سؤالات مختلفی در ذهن شکل بگیرد. سؤالاتی که برآمده از میزان دغدغه مندی هر فرد در صیانت از منافع ملی و دینی است.

- آیا بیانیه لوزان نتایج مثبتی در بر داشته است؟

- دستاوردهای مثبت این بیانیه چه مواردی است

و دستاوردهای منفی آن کدام است؟

- آیا این توافق، بهترین توافقی بود که

می‌توانست انجام شود؟

- اثرات اقتصادی که این مذاکرات داشته است و

در ادامه می‌تواند داشته باشد، کدام است؟

برای ارزیابی دستاوردهای مذاکرات لازم است

ابتدا خروجی مذاکرات بررسی شود.

مرکز مطالعات استراتژیک
تهدیه استغاب